

هویت رنگ از منظر آموزه های قرآن (مطالعه کتابخانه ای برای ماهیت انتخاب رنگ محیط و لباس دانش آموزان بر اساس رنگ و پوشش های رنگی در قرآن)

مهدی رضائیان

کارشناس مسئول مشاوره اداره کل آموزش و پرورش استان یزد
m.rezaeean64@yahoo.com

حمیده رادپور

رئیس اداره مشاور تربیتی و تحصیلی اداره کل آموزش و پرورش استان یزد
radpourh@yahoo.com

چکیده

الگوی زیبایی شناسی قرآن که از زیبایی های عینی آغاز به زیبایی های عینی-ذهنی و در نهایت به زیبایی ذهنی دست می یابد. در قرآن از رنگ های سفید، سیاه، زرد، سبز، آبی و قرمز یاد گردیده و به طور مستقیم یا غیر مستقیم به تأثیرات روان شناختی و بعضاً فیزیولوژیکی آنها اشاره شده است. رنگ آبی آسمان، اثر تسکینی شگرفی بر انسان می گذارد، لذا خداوند رنگ آسمان و اقیانوس ها و دریاها را به رنگ آبی مزین ساخته است. رنگ سبز زیباترین رنگی است که ده بار در قرآن مطرح شده؛ سبز، انتقال دهنده شادی، انبساط خاطر و بهجت است. در آیات قرآن پنج مورد از رنگ زرد استفاده شده که یک مورد آن اشاره به تأثیر شادی بخش رنگ زرد دارد. کلمه «حمر» به معنای رنگ قرمز تنها یک بار در قرآن و در سوره فاطر دیده می شود که انرژی دهنده و محرک بسیار قوی است. از جمله خصوصیات رنگ سفید، تصور اوج لطافت، صفا، آرامش و... است. رنگ در قرآن کریم هم به شکل توصیفی و هم استعاره ای وجود دارد. کاربرد اصلی رنگ در تشریح قدرت آفرینش پروردگار بوده است. در روایات اسلامی ضمن توصیه به استفاده از رنگ های سبز و زرد و سفید برای لباس استفاده از رنگ های سرد برای پوشش حجاب توصیه شده است؛ رنگ هایی چون: سبز، آبی، خاکستری. انتخاب درست در رنگ پوشش و محیط یادگیری دانش آموز می تواند شخصیت و اعتماد به نفس آن ها را تقویت کند و زمینه ساز رشد هویت سالم در دانش آموز گردد. لذا با مطالعه در زمینه ماهیت رنگ ها و اثرات آن بر محیط، باید چنان تلفیق رنگی در پوشش ها و محیط یادگیری ایجاد شود که ذهن کودک را آماده یادگیری مطالب جدید کرده و در کنار این ویژگی، آرامش و امنیت خاطر را حاصل نمایند.

واژگان کلیدی: هویت رنگ، دانش آموز، پوشش رنگی، قرآن.

مقدمه

زیبایی یکی از مفاهیم بنیادینی است که پیوسته ذهن بشر را به خود مشغول ساخته است. دانش زیبایی شناسی نیز جهت ادراک درست زیبایی شکل گرفته است. منشا این دانش به زیبایی طلبی انسان باز می گردد و آنچه که انسان از تغییر نگرش نسبت به این شاخه دریافت کرده است تنوع در خلق سبک های هنری، دیدگاههای فلسفی، الگوهای هندسی و سایر سلیقه-های بشری است.

الگوی زیبایی شناسی قرآن از مفاهیمی سلسله مراتبی برخوردار است که از زیبایی های عینی آغاز به زیبایی های عینی-ذهنی و در نهایت به زیبایی ذهنی دست می یابد. اوج تعالی زیبایی در شناخت ذات باری تعالی است که زیبای مطلق است. از جمله نشانه های چشمگیر الهی در جهان هستی، رنگ است. رنگ ها با تجلی و ظهور در پیکر موجودات جاندار و بی جان جلوه و جمال خاصی به طبیعت بخشیده، ادامه چرخه حیات و شکوه زندگی را مرهون خود ساخته اند. بی مبالغه باید ادعان کرد که بدون رنگ و جهان رنگ ها، سردی و افسردگی و بی نشاطی در همه جا رخ می نمود. در سایه تأثیر متنوع رنگ هاست که ره آوردهای متناوب روانی در انسان و سایر موجودات تظاهر پیدا می کند و روح جنبش و تکاپو دمیده می شود و از این رهگذر، یکسویی و یکنواختی از فضای زندگی مادی رخت بر می بندد و دلپذیر می گردد. خداوند حکیم در آیاتی چند از قرآن مجید به رنگ های مختلف موجودات و آثار زیست شناختی آن ها اشاره فرموده و آن را از نشانه های بارز تدبیر خویش دانسته است (اصغری نژاد، ۱۳۸۲).

رنگ در قرآن

در قرآن کریم و روایات از رنگ های مختلف سخن به میان آمده است و به برخی تأثیرات آنها پرداخته شده است. در قرآن کریم از شش رنگ سفید و سیاه (بقره/۱۸۷؛ آل عمران/۱۰۶؛ نحل/۵۸؛ زمر/۶۰؛ زخرف/۱۷) زرد (بقره/۶۹؛ روم/۵۱؛ زمر/۲۱؛ حدید/۲۰؛ مرسلات/۳۳)، سبز (انعام/۹۹؛ یوسف/۴۳ و ۴۶؛ یس/۸۰؛ کهف/۳۱؛ حج/۶۳؛ الرحمن/۷۶؛ انسان/۲۱)، کبود (آبی) (انعام/۶۹) و قرمز (فاطر/۲۷) یاد گردیده و به طور مستقیم یا غیر مستقیم به تأثیرات روان شناختی و بعضاً فیزیولوژیکی آنها اشاره شده است.

رنگ آبی

این رنگ به صورت مستقیم یک بار در قرآن به معنای حزن و اندوه به کار رفته است: *يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ وَ نَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا* (طه/۱۰۲)؛ «همان) روزی که در شیپور دمیده می شود؛ و خرافکاران را در آن روز، در حالی که (چشمانشان کور و) کبود است گرد می آوریم!».

رنگ آبی در این آیه دلالت بر ترس و وحشت نمی کند؛ جز آنکه با رنگ سیاه ترکیب شود و مجرمان با بدن های کبود در آن روز جمع می شوند. «زُرْقًا» آبی پر رنگ است و خود این واژه بر شدت آبی دلالت دارد؛ بر عکس آبی باز و کم رنگ که همان رنگ آسمان و دریاهاست که بسیار آرام بخش است. رنگ آبی آسمان، اثر تسکینی شگرفی بر انسان می گذارد، لذا خداوند رنگ آسمان و اقیانوس ها و دریاها را (که تصویر آبی آسمان را در خود نشان می دهند) به رنگ آبی مزین ساخته است. بدین ترتیب، خداوند حکیم زندگی انسان را بر اساس فطرت و نیاز روحی او رنگ آمیزی کرد و این دلالت بر ربوبیت خدای واحد دارد. انسان وقتی به آسمان می نگرد، رنگ آبی را می بیند که آرام بخش است و چون به زمین می نگرد، رنگ سبز را می بیند که حالتی مسرت بخش و متعادل به روان او می بخشد. آبی به دلیل همین خواص، بهترین رنگ برای کاشی کاری مساجد و زیارتگاه ها می باشد. آسمان در شب به رنگ آبی تیره و کبود در می آید و چه زیباست که قرآن شب را مایه استراحت قرار داده است (رستم نژاد و نوید، ۱۳۸۹).

رنگ شناسان معتقدند رنگ آبی تیره (رنگ شب) ساختار آرامش و سکوت کامل است. این رنگ از یک تأثیر آرام بخش در سیستم اعصاب برخوردار است. فشار خون، نبض و تنفس در اثر آن کاهش می یابد و در عین حال، بدن تجدید قوا می کند و نیرو می گیرد. به نظر می رسد یکی از دلایل تأکید اسلام برای تهجد و شب زنده داری نیز همین می باشد؛ چرا که انسان در لباس شب از آرامشی بهره مند می شود که حتی اثر آن به معاش در روز هم کشیده می شود (پهلوان، ۱۳۸۷).

رنگ زرد

رنگ زرد حالت تحریک کننده ذهنی و هوشی دارد و شدیداً موجب تقویت فکر انسان می شود، موجب آرامش و خوشحالی در روحیه انسان می شود به طوری که در قرآن به آن اشاره شده «صفراء فاقع لونها تسر الناظرین» اثر تحریک کنندگی آن بر فشار خون و تنفس کمتر از رنگ قرمز است، این رنگ بیشتر اثر تلقینی دارد در آیات قرآن پنج مورد از رنگ زرد استفاده شده که یک مورد آن اشاره به تأثیر شادی بخش رنگ زرد دارد: «انها بقرة صفراء فاقع لونها تسر الناظرین» (سوره ی بقره، آیه ۶۹) و یک مورد دیگر رنگ زرد را به موی شتر منسوب داشته: «كأنه جمالت صفر» (سوره ی مرسلات، آیه ۳۳). این رنگ، رنگ روحانی و ایده آل و فیلسوفی و تحریک کننده فکر و آرام کننده برخی حالات عصبی می باشد. از زراره منقول است: امام محمد باقر (علیه السلام) بیرون آمدند در حالی که جبه خز زرد و عمامه زرد و رداء خز زرد پوشیده بودند.

رنگ سبز

برای محیط کار و زندگی مناسب است و اثر مفرح و ملایمی دارد که تماس مداوم با آن اشکالی ایجاد می کند. در آیات قرآن زیباترین رنگی که معرفی شده، رنگ سبز است که بساط بهشتیان و جامه های حریر و ابریشم آنان به رنگ سبز می باشد «و یلبسون ثياباً خضراً من سندس و استبرق» و جامه هایی سبز از پرنیان نازک و حریر ستر می پوشند» (سوره ی کهف، آیه ۳۱)

در مورد رنگ سبز نیز آیات زیادی وجود دارد؛ خداوند در قرآن کریم فرموده است: اَلَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَاراً فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقَدُونَ (یس/۸۰)؛ «همان» کسی که برای شما از درخت سبز، آتشی قرار داد و شما در هنگام (نیاز) از آن (آتش) می آفرزید».

«متکئین علی رفرف خضر و عبقری حسان»؛ بر بالش سبز و فرش نیکو تکیه زده اند» (سوره ی الرحمن، آیه ۷۶)
«عالیهم ثياب سندس خضر و استبرق» بهشتیان را جامه های ابریشمی سبز و دیبای ستر در بر است» (سوره ی انسان، آیه ۲۱).

علاوه بر اینکه بساط بهشتیان در قرآن به رنگ سبز توصیف شده، آیات دیگر که اشاره به روئیدن گیاهان در سطح زمین دارد، دلالت بر تأثیر مفرح و ملایم رنگ سبز می نماید.

در آیه ای دیگر رنگ درختان بهشتی چنین توصیف نموده است: مُدْهَامَاتَانِ (رحمان/۶۴)؛ «دو (بوستان) سبز سیاه فام اند» که ابتهاج درختانش به اوج رسیده است» (رستم نژاد و نوید، ۱۳۸۹).

در مورد لباس و تکیه گاه بهشتیان نیز اشاره شده است که وَ يَلْبَسُونَ ثِيَاباً خَضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَ اِسْتَبْرَقٍ... (کهف/۳۱)؛ «و لباس هایی سبز، از حریر نازک و ضخیم، می پوشند، در حالی که در آنجا بر تخت ها تکیه کرده اند».

رنگ سبز زیباترین رنگی است که ده بار در قرآن مطرح شده و در چند آیه به بساط بهشتیان و لباس های ابریشمی و حریرهای سبز رنگ آنان با این رنگ اشاره شده است. همچنین رنگ گیاهان سبز هم چند بار در قرآن آمده است. سبز، انتقال دهنده شادی، انبساط خاطر و بهجت است. نماد رویش، حیات و زندگی است. سبز نماد ایمان، کمال و رنگ بهشتی است و چون در رنگ سبز ایمان و اطمینان مشهود است، نزد مسلمانان رنگ مقدس شمرده می شود و مردم میان این رنگ و پیامبر اکرم و اهل بیت طاهرین و اولادشان ارتباط برقرار می کنند (پهلوان، ۱۳۸۷).

رنگ قرمز

رنگ قرمز انرژی دهنده و محرک بسیار قوی است. سوره فاطر، کلمه «حمر» به معنای رنگ قرمز دیده می شود: وَ مِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيْضٌ وَ حُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَ غَرَابِيبُ سُودٌ (فاطر/۲۷) «و از کوه ها راه ها (و رگه ها) ی سپید و سرخ، که رنگ هایش متفاوت است و سیاه سیاه (آفریدیم)؟!». آزمایشاتی که بر روی افراد متفاوت انجام شده و آنان را وادار به تفکر بر رنگ قرمز سیر نموده اند، نشان داده که این رنگ، سیستم عصبی را تحریک می کند؛ یعنی فشار خون را بالا می برد و تنفس و ضربان قلب را سریع تر می کند؛ لذا رنگ قرمز از لحاظ تأثیری که بر سیستم اعصاب دارد، یک عامل محرک به شمار می رود و معنای فیزیولوژیک آن، داشتن آرزوهای بسیار، شور و شوق زندگی و تهور و قدرت اراده است (رستم نژاد و نوید، ۱۳۸۹).

در مورد رنگ قرمز آنچه از سنت رسول خدا در این زمینه به ما رسیده، کراهت ایشان در استفاده از رنگ قرمز برای لباس بوده است مگر در اعیاد و در روز جمعه برای جشن و شادمانی که علت آن را می‌توان در تأثیر این رنگ بر روان آدمی جستجو کرد (پهلوان، ۱۳۸۷).

رنگ سفید

سفید رنگی ملیح و برآق، گریزاننده میکروبه‌ها، علامت پاکی، لباس سفید باعث می‌شود انسان آنگونه که هست جلوه‌گر شود و از طرفی نوعی اثر مفرّج و دلگشا و روحانی دارد. در اسلام نیز پوشیدن لباس سفید فراوان توصیه شده است. پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) می‌فرماید: «البسوا البیاض فانه الطیب و اطهر و اکفونوا فیه موتاکم؛ جامه سفید بپوشید که آن نیکوترین و پاکیزه‌ترین رنگهاست و مردگان خود را در آن کفن کنید». امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: حضرت امیرالمؤمنین (علیه السلام) در اکثر اوقات جامه سفید می‌پوشیدند. در قرآن کریم آنجا که سخن از بهشتیان و بندگان جاوید، رحمت الهی، باده‌های لذیذ بهشتی و از معجزه موسی (که نشانه قدرت خدا و درخشندگی واقعیت حق است) از رنگ سفید استفاده شده است.

«یوم تبيض وجوه و تسود وجوه؛ روزی که چهره‌های سپید و چهره‌های سیاه گردد» (سوره آل عمران، آیه ۱۰۶)
« اما الذین ابیضت وجوههم ففی رحمة الله هم فیها خالدون؛ اما سپید رویان همواره در رحمت خداوند جاودانند». (سوره آل عمران، آیه ۱۰۷)

«بیضاء لذة للشاربین؛ باده‌ای سخت سپید که نوشندگان را لذتی خاص می‌دهد». (سوره صافات، آیه ۴۶) «واضمم یدک الی جناحک تخرج بیضاء من غیر سوء؛ دست خود را به پهلویت ببر سپیدی بی‌گزند برمی‌آید». (سوره طه، آیه ۲۲)
حور؛ سفید روی و با لباس سبز و خالی از زیور آلات است و سفید بودن سفیده چشم به غایت سفیدی و سیاهه آن در نهایت سیاهی؛ چنان‌که از معنای حور در لغت و تفاسیر برمی‌آید، حور دارای رنگ سفید و سیاه است و مطابق علم امروزی، استفاده از رنگ سیاه و سفید در کنار هم، باعث می‌شود که فرد از درون آرامش یابد و عدم تعادل و توازن وی از بین برود (اصغری‌نژاد، ۱۳۸۲).

در روایتی از رسول الله آمده است: «از لباس‌های شما هیچ کدام بهتر از لباس‌های سفید نیست، برای پوشیدن آن را انتخاب کنید: «لِیسَ مِنْ لِبَاسِكُمْ شَيْءٌ أَحْسَنُ مِنَ الْبِیَاضِ، فَالْبِیَاضِ». شاید سبب پاکیزه‌تر بودن جامه سفید آن باشد که این رنگ بیشتر و بهتر از هر رنگ دیگری، لکه‌های سیاه را آشکار می‌سازد و پوشنده را زودتر به تعویض جامه و نظافت آن وادار می‌کند. قرآن در توصیف بهشت، این رنگ را از رنگ‌های بهشتی می‌داند و از برخی بهشتیان، نوشیدنی‌های بهشتی، همسران بهشتی و... با این رنگ یاد می‌کند. از جمله خصوصیات این رنگ، تصور اوج لطافت، صفا، آرامش و... است. بهشت نیز چون سرای جاودانه و به دور از خستگی، ملالت آوری، اضطراب، تاریکی و... است، با این رنگ توصیف می‌شود. با توجه به اینکه انسان با شنیدن و خواندن نام هر رنگ، آن رنگی را که مورد پسند خودش است، متصور می‌شود، قرآن نیز با معرفی بهشت به رنگ سفید، مخاطب را وادار به تصور بهترین حالت این رنگ می‌کند و انسان بهترین رنگ، حالت و مکان را برای خود در سرای جاودان تداعی می‌کند؛ چه این یک عامل روان شناختی برای ترغیب انسان‌ها به انجام اعمال صالح و دوری از گناه می‌باشد (شریفی، ۱۳۹۳).

رنگ سیاه

برخلاف رنگ سفید رنگی بی‌تحرك و ساکن و غیر محرک، ضمن عدم ایجاد هر گونه تحریک روانی و جسمانی باعث کاهش سایر فعالیت‌ها می‌گردد و سستی و کندی را حاصل می‌شود، تسخیر کننده و متأثر کننده است، لذا توصیه شده که از پوشیدن لباس سیاه مگر در مواقع لزوم خودداری شود.

حضرت علی (علیه السلام) می‌فرماید: «لا یلبسوا السواد فانه لباس فرعون؛ لباس سیاه نپوشید که آن لباس فرعون است»

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) می‌فرمایند: مکروه است سیاه مگر در سه چیز در موزه (کفش) و عمامه و عبا. در قرآن نیز چهره‌های زشت و کریه و جهنمی به رنگ سیاه توصیف شده است.

«و اذا بشر احدکم بالانثی ظلّ وجهه مسوداً و هو کظیم؛ هرگاه یکی از آنان را به دختر مژده آورند چهره‌اش سیاه می‌گردد». (سوره نحل، آیه ۵۸)

«یوم تبيض وجوه و تسود وجوه؛ (قیامت) روزی که چهره‌هایی سپید و چهره‌هایی سیاه گردد». (سوره آل عمران، آیه ۱۰۶).
«یوم القیامه تری الذین کذبوا علی الله وجوههم مسوده؛ روز قیامت کسانی را که بر خدا دورغ بسته‌اند دو سیاه می‌بینی». (سوره زمر، آیه ۶۰)

رنگ حجاب

آنچه از روایات اسلامی به دست می‌آید اینکه جمال و زیبایی امری پسندیده است و به همین قیاس استفاده از لباس زیبا به عنوان یک نعمت الهی شایسته محسوب می‌گردد. از حضرت علی (علیه السلام) روایت شده است: «ان الله جمیل و یحب الجمال و یحب ان یری نعمته علی عبده؛ خدا جمیل است و جمال را دوست دارد، دوست دارد که نعمت خود را بر بنده خود ببیند».

امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «ان الله یحب الجمال و التجمال و یبغض البؤس و التباؤس؛ خدای متعال دوست دارد زیبایی و تجمل را و دشمن دارد فقر و تظاهر به فقر نمودن را».

«اظهار النعمه احب الی الله من صیانتها فایک ان تتزین الی الا فی احسن زی قومک؛ اظهار نعمت باری تعالی در نزد خدا محبوب تر است از نگاهداری آن نعمت، پس بر حذر باش که لباسی بیوشی مگر اینکه در بهترین پوشاک قوم خود باشی». از نظر اسلام تنها لباسی که مذموم است، لباس شهرت است، زیرا این لباس می‌گوید: پوشنده من در خودخواهی گرفتار است. در غیر این صورت لباس نیک پوشیدن دستور اسلام است در روایتی از پیامبر اکرم (ص) آمده است: «حسنوا لباسکم و اصلحوا رحالکم حتی تکونوا کاتکم شامه فی الناس»

پیامبر اکرم (ص) در یک بیان کوتاه ارتباط سه گانه‌ای که میان شکل، رنگ و بوی لباس باید برقرار باشد را بیان فرموده‌اند. عبارت «حسنوا» اشاره به زیبایی شکل لباس دارد، «اصلحوا» اشاره به رنگ لباس دارد، رنگ آن به گونه‌ای باشد که ضمن ارتباط با شکل لباس، پوشنده لباس با محیط نیز تناسب داشته باشد و «شامه» اشاره به عطر و بو دارد، در واقع نتیجه «حسنوا» و «اصلحوا» می‌باشد.

در روایات اسلامی ضمن توصیه به استفاده از رنگ‌های سبز و زرد و سفید برای لباس سخنی در باب رنگ پوشش حجاب نیامده است. اما آنچه منطقی و معقول است اینکه رنگ پوشش حجاب به گونه‌ای باید باشد که اثرات تحریک‌کنندگی و برانگیزاننده شهوت نداشته باشد و بر این اساس و با توجه به اثرات روانی رنگها تنها استفاده از رنگ‌های سرد برای پوشش حجاب شایسته است. رنگ‌هایی چون: سبز، آبی، خاکستری (فندهاری، ۱۳۹۲).

یافته‌ها

پژوهش‌های کاربردی

طی مطالعاتی که در مرکز روانشناسی آلسن آلمان به عمل آمده نشان می‌دهد که شاخص‌ترین رنگ‌های مورد علاقه‌ی کودکان چهار رنگ: قرمز، نارنجی، زرد و آبی است به همین دلیل کارخانه جات اسباب‌بازی بر اساس سفارش روان شناسان وسایل بازی کودکان را اغلب در چهار رنگ مذکور تهیه و تولید می‌کنند. از طرفی رنگ‌های خاکستری، سیاه، قهوه‌ای و سفید مورد علاقه‌ی کودکان نمی‌باشد و اغلب آن‌ها را می‌رنجاند. بنابراین مسئولان و مربیان مهدکودک‌ها و کودکانستان‌ها باید به مبانی اولیه‌ی علم رنگ‌ها آشنا شوند تا در انتخاب رنگ محیط آموزش و نیز در لباس‌های خود و کودکان، آگاهانه دقت بیشتری به کار برند. برای مثال معلمان می‌دانند که اگر با پوشش سیاه‌رنگ در کلاس درس حاضر شوند، کودکان آن‌ها را دوست نخواهند داشت ضمناً در روند تحصیلی‌شان افت درسی خواهند داشت. بنابراین با توجه به این‌که رنگ‌ها اثرات عمیقی بر سلسله اعصاب و روان کودکان به‌جا می‌گذارد نباید از رنگ‌هایی مانند سیاه، قهوه‌ای و یا سفید یکدست در محیط آموزشی استفاده کرد؛ زیرا نوعی

اختلالات عصبی، خستگی روحی و بی‌قراری در کودکان ایجاد می‌کند و به بی‌علاقگی و گاهی احساس نفرت نسبت به مربیان و معلمانی که از این رنگ‌ها به‌صورت یک‌دست استفاده می‌کنند، می‌انجامد (شاه‌چراغی و بندرآبادی، ۱۳۹۵: ۳۱۱).

«هنراتل» تأثیرهای رنگ محیطی مدرسه‌ای در مونیخ را مطالعه نمود. رنگ‌های اصلی، با تأثیرهای مثبت‌تر ذهنی همراه بود. در مطالعه «هنراتل» رنگ‌های زرد، سبز، پرتقالی و آبی روشن بیشتر موردعلاقه دانش‌آموزان بود. وقتی این رنگ‌ها در رنگ‌آمیزی کلاس‌ها مورداستفاده قرار گرفت، نمره بهره هوشی دانش‌آموزان تا ۱۲ نمره افزایش یافت. درحالی‌که محیط‌های سفید، قهوه‌ای و سیاه، نمره‌های دانش‌آموزان کاهش پیدا کرد (قربانی، ۱۳۸۳).

در پژوهش‌هایی روی تأثیر رنگ و نور در محیط که توسط اساتید هنرهای تجسمی در دانشگاه آلبرتا انجام شد محیط رنگی ۱۴ فرد شدیداً معلول و کودکان ۸ تا ۱۱ سال مبتلابه اختلالات رفتاری دستخوش تغییراتی شد. در این محیط رنگ‌های زرد و بهی به‌جای رنگ‌های نارنجی، سفید، بژ و قهوه‌ای تعویض می‌شد و لامپ‌های فلورسنت را با لامپ‌های تنگستنی عوض می‌کردند. پس از انجام تغییر رنگ و نور محیط رفتار کودکان کاهش یافته و سپس فشارخون آن‌ها پایین آمد. جالب اینجا است که اثرات مشابهی نیز روی کودکان نابینا و کم‌بینا طی تحقیقات اساتید به دست آمد. این موضوع بیان می‌دارد که انرژی‌های حاصل از رنگ به‌گونه‌ای اثر می‌کنند که قدرت دید را بالا می‌برند (شاه‌چراغی و بندرآبادی، ۱۳۹۵: ۳۱۰).

کریم پور، صنوبر و زندیه (۱۳۹۴) در پژوهش خود با عنوان طراحی و دوخت روپوش مدارس دخترانه ابتدایی با استفاده از فرم و رنگ گلیم و قالی عشایر قشقای استان فارس دریافته‌اند که انتخاب درست در رنگ پوشش دانش‌آموز می‌تواند شخصیت و اعتمادبه‌نفس آن‌ها را تقویت کند؛ بهتر است با دانش‌آموزان درباره رنگ و فرم مدرسه از آن‌ها نظرخواهی کرد و به نظر و عقیده‌شان احترام گذاشت. اولین مرحله یادگیری در دانش‌آموز دریافت داده‌های محیطی توسط گیرنده‌های حسی است همچنین انتخاب رنگ لباس فرم مدارس موجب افزایش داده‌های انتقال یافته به مغز دانش‌آموز شده و در نتیجه قدرت ادراک مغز افراد افزایش پیدا می‌کند.

صفی‌یاری، داودی رکن‌آبادی و زارع زاده (۱۳۹۰) بررسی تطبیقی روانشناسی فرم و رنگ با اهداف آموزش و پرورش در طراحی لباس دانش‌آموزان ابتدایی را در پژوهشی انجام دادند. آنان دریافته‌اند که طراحی لباس‌ها باید به‌گونه‌ای باشد که کودکان در آن علاوه بر احساس راحتی، بتواند شور و هیجان‌اتش را بروز دهند و خلاقیتشان را شکوفا کنند. خطوط بکار رفته در لباس به‌عنوان برش (مدل لباس) باید چنان بارنگ‌ها تلفیق شوند که ذهن کودک را آماده یادگیری مطالب جدید کرده و در کنار این ویژگی، آرامش و امنیت خاطر را حاصل نماید. در نتیجه این امر می‌تواند زمینه تحویل دانش‌آموزانی خلاق، مستقل و پایبند به اهداف وزارت آموزش و پرورش را به جامعه میسر سازد.

احراری (۱۳۸۹) در پایان‌نامه خود با عنوان بررسی تأثیر لباس بر میزان اعتمادبه‌نفس کودکان در رده سنی پیش‌دبستانی به اهمیت طراحی روپوش مناسب پرداخته است. در این پژوهش میزان تأثیر لباس بر اعتمادبه‌نفس کودکان در رده سنی پیش‌دبستانی مورد بررسی قرار گرفته است. روش انجام پژوهش به‌صورت تک‌موردی یا تک‌آزمودنی و هدف از انجام آن اثبات این مهم بوده که لباس، کاربردی فراتر از مد و مدگرایی دارد و این نیاز اصلی بشر در دنیای امروز بر روح و روان انسان‌ها و شخصیت آن‌ها تأثیرگذار است. برای انجام پژوهش، ابتدا اقدام به تهیه دستوری مورد استفاده از عناصر موردعلاقه کودکان کرد و لباس‌های دوخته‌شده طی چهار مرحله یک‌ماهه روی نمونه‌های انتخابی آزمایش شده و با توجه به نمودارهای به‌دست‌آمده از نتایج مراحل مختلف پژوهش میزان موفقیت قابل قبولی از این طرح پژوهشی حاصل شد که نشان‌دهنده تأثیر قطعی و مهم لباس بر میزان اعتمادبه‌نفس کودکان مورد آزمایش بود.

بحث و نتیجه‌گیری

رنگ در قرآن کریم هم به شکل توصیفی و هم استعاره‌ای وجود دارد. کاربرد اصلی رنگ در تشریح قدرت آفرینش پروردگار بوده است که در حضور و تغییر رنگ‌های مختلف در جهان دیده می‌شود. البته ارزش‌های فرهنگی نیز در موارد کاربرد استعاری رنگ‌ها رؤیت‌پذیر است. بشر از آغاز آفرینش به رنگ‌ها آشنایی پیدا می‌کند و از میان رنگ‌ها رنگ آبی تیره و زرد از جمله رنگ‌های آشنا برای آن می‌باشد منظور از این رنگ‌ها رنگ‌هایی است که کار و فعالیت به آنها شروع و ختم می‌شود.

اولین همایش ملی هویت کودکان ایران اسلامی در دوره پیش دبستانی

رنگ آبی، مایه آرامش، زرد، مایه شادی و روشنایی، قرمز باعث تحریک اعصاب، سبز، رنگ تمدد اعصاب، سیاه رنگی دارای کراهت و سفید، رنگی شریف، لطیف، ملیح، پاک، پاکدامن و... معرفی شده است. پژوهش های کاربردی ثابت کرده اند که تأثیر لباس بر میزان اعتمادبه نفس کودکان قابل تامل است و انتخاب درست در رنگ پوشش دانش آموز می تواند شخصیت و اعتمادبه نفس آن ها را تقویت کند و زمینه ساز رشد هویت سالم در دانش آموز گردد. حتی خطوط بکار رفته در لباس به عنوان برش (مدل لباس) می توانند چنان بارنگها تلفیق شوند که ذهن کودک را آماده یادگیری مطالب جدید کرده و در کنار این ویژگی، آرامش و امنیت خاطر را حاصل نمایند.

منابع

- احراری، الهام. (۱۳۸۹). بررسی تأثیر لباس بر میزان اعتمادبه نفس کودکان در رده سنی پیش دبستانی. پایان نامه کارشناسی. دانشکده هنر. اصغری نژاد، محمد (۱۳۸۲). پژوهشی در رنگ و پوشش های رنگی در اسلام. مجله فرهنگ جهاد، (۳۱) پهلوان حسین، اکرم (۱۳۸۷). روانشناسی رنگها و قرآن کریم، مجموعه مقالات بیست و پنجمین دوره مسابقات بین المللی قرآن کریم، تهران، معاونت فرهنگی سازمان اوقاف و امور خیریه.
- رستم نژاد، مهدی و نوید، مهدی (۱۳۸۹). اعجاز رنگها در قرآن، نشریه قرآن و علم، (۷). شاهچراغی، آزاده، بندرآباد، علیرضا، (۱۳۹۵). محاط در محیط کاربرد روانشناسی محیطی در معماری و شهرسازی، تهران. انتشارات جهاد دانشگاهی تهران.
- شریفی، علی (۱۳۹۳). رنگ از منظر قرآن، حدیث و روان شناسی. دو فصلنامه علمی - ترویجی قرآن و علم؛ سال هشتم، ش ۱۴، بهار و تابستان ۱۳۹۳؛ صفحات ۱۶۱-۱۸۲).
- صفی یاری، نوشین؛ داودی رکن آبادی، ابوالفضل و زارع زاده، فهیمه. (۱۳۹۰). بررسی تطبیقی روانشناسی فرم و رنگ با اهداف آموزش و پرورش در طراحی لباس دانش آموزان ابتدایی. چیدمان، ۲ (۲)، ۱۸-۱۲.
- قربانی، بیژن (۱۳۸۳). تأثیر رنگ در فعالیتهای آموزشی دانش آموزان. فصلنامه آموزه. ۲۳، ۳۱-۳۳.
- قندهاری، محبوبه (۱۳۹۲). جایگاه زیبایی شناسی رنگ در پوشش زنان از منظر قرآن و احادیث (مطالعه موردی بر روی پوشش زنان ایران در دوره معاصر). ، دانشگاه سمنان - دانشکده هنر و معماری، کارشناسی ارشد.
- کریم پور، فاطمه؛ صنوبر، مهدی و زندیه، الهام. (۱۳۹۴). طراحی و دوخت روپوش مدارس دخترانه ابتدایی با استفاده از فرم و رنگ گلیم و قالی عشایر قشقایی استان فارس. نساجی امروز (۱۵۳)، ۶۲-۵۸.